

Kunniaan liittyvään väkivaltaan puuttuminen opiskeluhuoltopalveluissa

MITÄ?

Kunniaan liittyvä väkivalta on yhteisöllistä väkivaltaa

Kunniaan liittyvässä väkivallassa yhteisö, esimerkiksi perhe tai suku, kontrolloi yksilön käytöstä väkivallan avulla. Yhteisö perustelee väkivaltaa kunniansa ja maineensa suojelemisella. Väkivallan taustalla on usein sukupuoleen ja seksuaalisuuteen liittyvä hierarkkinen, patriarkaalinen ja heteronormatiivinen arvomaailma, jossa kunnialla ja häpeän pelolla on korostunut merkitys.

Kunniaan liittyvä väkivalta kohdistuu useimmiten tyttöihin ja naisiin, mutta myös pojat ja miehet voivat joutua sen kohteeksi. Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvat sekä uskontokunnista ja yhteisöistä eroon pyrkivät ovat riskissä joutua kunniaan liittyvän väkivallan uhriksi. Kunniaan liittyvä väkivalta liittyy tyypillisesti suvun, vanhempien ja nuorten erilaisiin käsityksiin kasvatuksesta, seurustelusta, seksuaalisuudesta ja itsenäisestä elämästä.

Kunniaan liittyvä väkivalta voi sisältää väkivallan eri muotoja, kuten henkistä, fyysistä, seksuaalista, taloudellista ja digitaalista väkivaltaa sekä vainoamista. Avioliittoon pakottaminen ja tyttöjen ja naisten sukuelinten silpominen ovat myös kunniaan liittyvää väkivaltaa. Lapsi tai nuori voidaan myös lähettää oman tahdon vastaisesti kasvatukseen ulkomaille.

Kunniaan liittyvästä väkivallasta ei ole erillistä lainsäädäntöä, vaan teot sisältyvät Suomen rikos- ja muuhun lainsäädäntöön. Rikokset voivat olla esimerkiksi pakottamista, vapaudenriistoa, laittomia uhkauksia, pahoinpitelyjä, ihmiskauppaa ja lapseen kohdistuvia rikoksia.

MIKSI?

Alkuvaiheen tunnistaminen ja ennaltaehkäisy on tärkeää

Kunniaan liittyvän väkivallan uhri on erittäin haavoittuvassa asemassa. Yhteisöstä ja omasta perheestä erkaantuminen voi merkitä koko lähipiirin menettämistä. Uhrilla voi olla korkea kynnys ilmoittaa kokemastaan väkivallasta. Hän voi pelätä, että väkivalta leviää yhteisössä tai saattaa suojella tekijää, jos tämä kuuluu lähipiiriin. Toisaalta uhri on saattanut kokea väkivaltaa koko elämänsä eikä aina osaa tunnistaa kokemaansa väkivallaksi.

Tekijöitä voi myös olla useita ja heidän välillään saattaa olla keskinäistä painostusta. Osa tekijöistä voi osallistua väkivaltaan ulkomailta käsin. Esimerkiksi nuoria poikia voidaan painostaa kontrolloimaan sisariaan. Yhteisössä vallitsee ajatus, että yhteisön kunnia on tärkeämpi kuin yksilön oikeudet. Yhteisö sallii väkivallan ja tekijä voi pitää toimintaansa oikeutettuna.

MITEN?

Uskalla ottaa väkivalta puheeksi

Ammattilaisen tehtävä on puuttua väkivaltaan. Väkivaltaan on tärkeää puuttua varhaisessa vaiheessa, koska se usein raaistuu ajan kuluessa. Väkivaltaa ei kuitenkaan saa olettaa kunniaan liittyväksi asiakkaan kulttuuristaustan perusteella.

Kahdenkeskisissä tapaamisissa terveydenhoitajalla, lääkärillä, koulukuraattorilla ja koulupsykologilla on luonteva tilaisuus ottaa väkivalta puheeksi oppilaan tai opiskelijan kanssa. Avoimesti kysyminen antaa viestin, että asiasta on turvallista puhua.

Esimerkkejä keskustelun aloittamiseen:

Onko perheessäsi sinua ja sisaruksiasi koskevia sääntöjä? Mitä niiden rikkomisesta seuraa?

Saatko käyttää internetiä/ viettää aikaa kodin ulkopuolella/ käydä harrastuksissa/ valita ystäväsi kuten muut ikäisesi?

Onko sinua uhkailtu tai lyöty?

Oletko huolissasi tai pelottaako sinua? Mikä?

Toimintaohjeet väkivallan uhan tai jo tapahtuneen väkivallan tullessa ilmi

- Selvitä etukäteen miten omassa kunnassasi toimitaan väkivaltilanteissa. Kun tarvitset tulkkia, käytä ainoastaan laillistettua tulkkia, joka ei ole asiakkaan sukulinainen.
- Pyri luomaan luottamuksellinen ja arvostava suhde ja kysy väkivallasta kahden kesken.
- Kysy avoimia kysymyksiä, jotta lapsi tai nuori voi kertoa itsenäisesti tapahtumista. Kirjaa ja dokumentoi kertomus tarkkaan. Viivästä tekemäsi potilas- tai asiakirjamerkinnot.
- Riskinarvioinnin ja dokumentoinnin tueksi voit käyttää yli 18-vuotiaan kanssa seuraavia lomakkeita: Lähisuhdeväkivallan suodatin- ja kartoituslomake, Vakavan parisuhdeväkivallan riskiarvio (MARAK), Turvasuunnitelma, Häirinnän ja vainon riskiarvio.
- Koulu- ja opiskeluterveydenhuollossa voit käyttää seuraavia lomakkeita: Pahoinpitely- ja kehokarttalomake (PAKE), Raiskatun akuuttiapu -kansio (RAP).
- **Tee lastensuojeluilmoitus** alle 18-vuotiaasta.
- **Tee ilmoitus poliisille**, jos alaikäiseen on kohdistunut väkivaltaa tai asiakas on väkivallan vaarassa. Auta täysi-ikäistä asiakasta tekemään rikosilmoitus tai tee se, jos kyseessä on vakava väkivalta. Poliisia voi aina konsultoida asiasta kertomatta asiakkaan henkilöllisyyttä.
- Epäiltäessä lapsen tai nuoren edun vastaista ulkomaanmatkaa, ilmoita lastensuojeluun ja poliisiin ennalta ehkäisevään toimintoon www.ankkuritoiminta.fi. Kiireellisessä tapauksessa ilmoita poliisille, joka voi estää rajaviranomaisen kanssa maasta poistumisen. Lapsen jäädessä pidemmäksi aikaa pois koulusta ilman selitystä, tee lastensuojeluilmoitus ja ilmoitus poliisille katoamisesta.
- Hyödynnä opiskeluhuoltopalveluiden moniammatillista osaamista.
- Tee turvasuunnitelma. Anna nuorelle tietoa väkivallan uhreille tarkoitetuista palveluista, kuten Nollalinjasta ja turvakodeista sekä järjestöistä.
- Muista, että myös tekijä voi olla asiakkaasi opiskeluhuollossa. Valmistaudu keskustelemaan ihmisoikeuksista ja Suomen lainsäädännöstä. Väkivallan tekijä voidaan ohjata saamaan keskusteluapua esimerkiksi järjestöjen palveluihin.
- Sovi aina jatkotapaaminen, jolloin voit palata asiaan ja seurata miten asia etenee. Myös tilanteissa, joissa jää epäily tai aavistus tapahtumista, voit palata uudelleen asiaan.

Apua kunniaan liittyvän väkivallan osapuolille

Nollalinja: apua ammattilaiselle ja asiakkaalle usealla eri kielellä: puh 080 005 005 (maksuton, 24h), www.nollalinja.fi

Sopu-työ: Loisto Settlementti, pk-seutu www.soputila.fi

Didar: Settlementti Tampere www.didar.fi

Ihmisoikeusliitto: www.ihmisoikeusliitto.fi

Sopu-työ: Auralan Settlementti, Varsinais-Suomi www.sopu.aurala.fi

Monika-naiset liitto: www.monikanaiset.fi/kriisikeskus-monika

Lisätietoja

- **THL:** Kunniaan liittyvä väkivalta
- **THL:** Puutu väkivaltaan -verkkokoulutus
- **THL:** Tiedä ja toimi -kortti: Tyttöjen sukuelinten silpomisen estäminen koulu- ja opiskeluterveydenhuollossa
- **NEUKO-tietokanta:** www.terveysportti.fi/apps/dtk/nko

Yhteystiedot

Väkivallan vastaisen työn osaamiskeskittymä, THL

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos
thl.fi | [@THLorg](https://twitter.com/THLorg)